

ΘΕΜΑ Α1

Να αναπτυχθούν με συντομία οι ακόλουθες ιστορικές έννοιες:

Πελοποννησιακή Γερουσία, Δόγμα Τρούμαν, Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

Να τοποθετήσετε τα γεγονότα σε χρονολογική σειρά:

- α. Συνθήκη του Νεϊγύ.
- β. Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης.
- γ. Δολοφονία Αρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου.
- δ. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος.
- ε. Συνθήκη του Βουκουρεστίου.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β1

Κάτω από ποιες συνθήκες πραγματοποιήθηκε η Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου και σε ποια αποτελέσματα οδήγησε;

Μονάδες 13

ΘΕΜΑ Β2

Ποιος ήταν ο αντίκτυπος της διεθνούς οικονομικής κρίσης (1929-1932) στην ελληνική κοινωνία και οικονομία;

Μονάδες 12

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Να αναφέρετε τους λόγους που οδήγησαν στον ανταγωνισμό Ελλήνων – Βουλγάρων στο Μακεδονικό χώρο στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και να παρουσιάσετε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξήχθη ο Μακεδονικός Αγώνας.

Μονάδες 30

ΠΗΓΗ 1: [...] Η ανάληψη στρατιωτικής δράσης από την ελληνική πλευρά δεν αποσκοπούσε στην απελευθέρωση της Μακεδονίας από τον Οθωμανικό ζυγό ούτε απέβλεπε στην κατοχή συγκεκριμένων εδαφών. Το αποτέλεσμα ήταν ότι ο Μακεδονικός αγώνας δεν οριοθετήθηκε από καθαρά στρατιωτικές επιδιώξεις και προτεραιότητες, όπως αυτές ισχύουν σε περιπτώσεις όπου ένα εθνικό κράτος συγκρούεται συνολικά με κάποιο άλλο. Αντιθέτως ως κύριος στόχος παρουσιαζόταν η αναπτέρωση του ηθικού των χειμαζόμενων ελληνικών κοινοτήτων, η ανακοπή της τρομοκρατικής δραστηριότητας των Βουλγάρων και γενικότερα η υπεράσπιση της ελληνικής παρουσίας στη Μακεδονία. Επρόκειτο δηλαδή για μια επιχείρηση μάλλον ψυχολογικού παρά στρατιωτικού χαρακτήρα, γεγονός που τονιζόταν με έμφαση από τους πλέον εμπνευσμένους οργανωτές της. Ήταν πρωταρχικά μια πολιτική επιχείρηση για τη διεκπεραίωση της οποίας χρησιμοποιήθηκε η ένοπλη βία. [...] Επιπλέον, τα χωριά αυτά αντιμετώπιζαν πλήθος προβλημάτων τα οποία επέτειναν και μονιμοποιούσαν τη ρευστότητα των επιλογών. Η ενδημική παρουσία του ληστρικού φαινομένου σε πολλές περιοχές, η βουλγαρική τρομοκρατία και η ανάλογη συμπεριφορά του τουρκικού στρατού δημιούργησαν ένα κλίμα διάχυτης ανασφάλειας, δυσπιστίας και φόβου προς όλους, αναγορεύοντας συχνά την επιβίωση σε καθοριστικό κριτήριο της στάσης τους.

Περιοδικό Ιστορικά, εφημερίδα Ελευθεροτυπία, τεύχος αρ. 163, 12.12.2002

ΠΗΓΗ 2:

Ο Π. Μελάς προς την γυναίκα του (12.10.1904)

«Έχουν όλην την επιθυμίαν και την καλήν θέλησιν και δι' αυτό έρχονται και μου προτείνουν μ' ενθουσιασμόν πλήθος ωραίων και μεγάλων σχεδίων. Εγώ ο δυστυχής κάμνω το σχέδιόν μου, ξεκινώ με βροχήν, με κρύο, με πείναν και, όταν έλθη η στιγμή της εκτελέσεώς του, ή δεν έρχονται ή με γελούν παντοιοτρόπως ή και ειδοποιούν τους Βουλγάρους να κρυφτούν, όπως τούτο συνέβη εσχάτως εις την Νεγοβάνην και το Λέσκοβιτς, όπου μας εκράτησαν αδίκως 4 ημέρας και τέλος μας εγέλασαν. Ηδυνάμην να τους τιμωρήσω, αλλ' επροτίμησα να τους ομιλήσω λογικά, αυστηρά και συγκινητικά. Έχουν και δίκαιον οι δυστυχείς και πολλάκις μου υπενθυμίζουν την από ημάς εγκατάλειψίν των την άνοιξιν.»

ΘΕΜΑ Δ1

Αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες του παραθέματος να παρουσιάσετε τον αγώνα του κυπριακού ελληνισμού για αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950.

Παράθεμα

Απόσπασμα από την ομιλία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στον Ι.Ν. Παναγίας Φανερωμένης, στη Λευκωσία, στις 28 Αυγούστου 1954 (ο «όρκος της Φανερωμένης»)

«Στώμεν καλώς. Ουδείς ας ορρωδήσῃ. Ουδείς ας προδώσῃ τας αρχάς και τας πεποιθήσεις του. Είμεθα Έλληνες και μετά των Ελλήνων επιθυμούμεν να ζήσωμεν. Υπό τους ιερούς αυτούς θόλους ας δώσωμεν τον άγιον όρκον: θα παραμείνωμεν πιστοί έως θανάτου εις το εθνικόν αίτημα. Άνευ παραχωρήσεων! Άνευ υποχωρήσεων! Άνευ συμβιβασμών! Θα περιφρονήσωμεν την βίαν και την τυραννίαν. Με θάρρος θα υψώσωμεν το ηθικόν παράστημα μας, εν και μόνον επιδιώκοντες, εις εν και μόνον αποβλέποντες: την Ένωσιν και μόνον την Ένωσιν»

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Πελοποννησιακή Γερουσία: Σχολ. εγχειρ., σελ. 29-30 «Στην Πελοπόννησο κυρίως...στις συνελεύσεις που ακολούθησαν».

Δόγμα Τρούμαν: Σχολ. εγχειρ., σελ. 143: «Το 1946 ... από τις ΗΠΑ»

Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ): Σχολ. εγχειρ., σελ. 144-145: «Ωστόσο, το Σχέδιο Μάρσαλ... και η Δυτική Γερμανία το 1955»

ΘΕΜΑ Α2

δ. (1912), ε. (1913), γ. (1914), α. (1919), β. (1923)

ΘΕΜΑ Β1

Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 35 – 36: «Το αρχικό γενικό ενθουσιασμό ... πλειοψηφία του κοινοβουλίου».

ΘΕΜΑ Β2

Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 107: «Προτού οι επιπτώσεις ... να την εξαλείψει».

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Η σταδιακή υποχώρηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τη βαλκανική χερσόνησο, τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων και η ανάπτυξη των εθνικών κινημάτων των λαών της περιοχής, διαμόρφωσαν κλίμα που ευνοούσε τον ανταγωνισμό για τον μελλοντικό έλεγχο του μακεδονικού χώρου, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 63-65: «Οι Βούλγαροι ... τη Μακεδονία». Ειδικότερα, ο ανταγωνισμός μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων πήρε τη μορφή ενός σκληρού ανταρτοπολέμου, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 65-66: «Ο ανταγωνισμός ... των Τούρκων.»

Σύμφωνα και με το παράθεμα Α' η χρήση ένοπλης βίας από την ελληνική πλευρά δεν αποσκοπούσε στην απελευθέρωση της περιοχής από την οθωμανική κυριαρχία, αλλά στην υπεράσπιση και στήριξη της ελληνικής παρουσίας στο Μακεδονικό χώρο, η οποία απειλούνταν από τις συστηματικές προσπάθειες της βουλγαρικής πλευράς να ελέγξει και να κατευθύνει τις τοπικές κοινωνίες προς όφελος της. Ήταν, συνεπώς, μια επιχείρηση περισσότερο ψυχολογικού παρά στρατιωτικού χαρακτήρα, καθώς η βασική επιδίωξη δεν ήταν η κατάληψη και διατήρηση εδαφών, αλλά η εξασφάλιση των απαραίτητων προϋποθέσεων για την μελλοντική διεκδίκηση των περιοχών αυτών.

Στο πλαίσιο αυτής της σκληρής ελληνοβουλγαρικής σύγκρουσης, η θέση των τοπικών πληθυσμών καθίσταται δυσχερέστερη εξαιτίας και άλλων παραγόντων, όπως η ληστρική δράση, που παρουσίαζε έξαρση σε πολλές περιοχές, και η δράση του τουρκικού στρατού. Τα προβλήματα αυτά είχαν δημιουργήσει στους κατοίκους της περιοχής «κλίμα διάχυτης ανασφάλειας, δυσπιστίας και φόβου προς όλους», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ίδιο παράθεμα. Ο Παύλος Μελάς, μία από τις πρωταγωνιστικές μορφές του Μακεδονικού Αγώνα, στην επιστολή του προς τη γυναίκα του περιγράφει με δραματικό τρόπο τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν τα ελληνικά ανταρτικά σώματα, τα οποία χωρίς εφοδιασμό -«με πείνα», όπως χαρακτηριστικά σημειώνει – και χωρίς επιμελητέα προσπαθούν να αναπτύξουν τη δράση τους. Ο Π. Μελάς αντιμετώπιζε πολλές δυσκολίες όχι μόνο με τη δράση των Βουλγάρων, αλλά στην προσπάθειά του να οργανώσει τον αγώνα, και από τους ίδιους τους ντόπιους πληθυσμούς, καθώς το συναίσθημα που κυριαρχούσε σ' αυτούς ήταν ο φόβος και η τρομοκρατία. Πολλές φορές έπεφτε θύμα εξαπάτησης και δισταγμού από τους ντόπιους «ή δεν έρχονταν ή με γελούν παντοιοτρόπως», ενώ άλλες φορές «ειδοποιούν τους Βουλγάρους να κρυφτούν». Ο ίδιος, βέβαια, κατανοώντας τη στάση τους, επιθυμεί να τους νουθετήσει επιστρατεύοντας επιχειρήματα που απευθύνονται είτε στο συναίσθημα είτε στη λογική τους, αναγνωρίζοντας ως ελαφρυντικό των συμπεριφορών αυτών την ελλιπή υποστήριξη που μέχρι τότε η ελληνική πλευρά παρείχε στους πληθυσμούς αυτούς.

ΘΕΜΑ Δ1

Το 1878 οι Οθωμανοί εκχώρησαν τη διοίκηση της Κύπρου στη Βρετανία, η οποία κατά τις επόμενες δεκαετίες προσάρτησε το νησί (1914) και το ανακήρυξε επίσημα αποικία του Βρετανικού Στέμματος (1925), παρά το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα του τοπικού πληθυσμού επιθυμούσε την ένωση με την Ελλάδα. Λίγα χρόνια μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο κυπριακός ελληνισμός ξεκίνησε έναν δυναμικό αγώνα με απώτερη επιδίωξη την ένωση, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 163: «Κατά τη διάρκεια του πολέμου...θετικό αποτέλεσμα.» Σε αυτή ακριβώς τη χρονική περίοδο αναφέρεται και το παράθεμα, το οποίο αποτελεί απόσπασμα ομιλίας του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου Γ', ηγετικής προσωπικότητας του κυπριακού αγώνα, που εκφωνήθηκε στο ναό της Παναγίας Φανερωμένης, στη Λευκωσία, τον Αύγουστο του 1954. Ο συντάκτης του κειμένου τονίζει συνεχώς τον εθνικό στόχο της Ελληνοκυπριακής πλευράς που δεν είναι άλλος από την επιδίωξη της ένωσης. Έχοντας υπόψη του, μάλιστα, την αρνητική στάση της Βρετανίας απέναντι στο αίτημα αυτό, καλεί το ακροατήριό του να ορκιστεί πίστη και επιμονή στον στόχο αυτόν, χωρίς συμβιβασμούς και υποχωρήσεις και χωρίς να υπολογίζει την καταπίεση και τις βίαιες αντιδράσεις της βρετανικής διοίκησης. Το κείμενο αυτό, που έγινε γνωστό ως «ο όρκος της Φανερωμένης» λόγω του περιεχομένου του, αποτελεί ουσιαστικά προάγγελο της επόμενης – και πιο σκληρής – φάσης του αγώνα που θα οδηγήσει τελικά στην ανεξαρτησία της Κύπρου, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 163 -164: «Την 1^η Απριλίου...του 1960.»

Επιμέλεια: Καλουτσάκης Αγησίλαος • Φαρσάρη Ελένη

εκπαιδευτικός οργανισμός

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ